

ČEBELARITI DA ALI NE?

JOŽE JENKO

Po Hamletu bi lahko tudi rekli: »Biti ali ne biti«. To je danes jugoslovansko vprašanje in s tem tudi vprašanje slehernega občana. Če je jugoslovansko gospodarstvo zgubljeni vlak, ki ne ve, kje ima lokomotivo, je naše čebelarstvo pozabljeni vagon na opuščeni postaji. Večkrat slišimo (na to smo se navadili), češ da ta ali ona družba pozablja na to ali ono, seveda tudi na pomembnost in razvoj kmetijstva in čebelarstva v njem. Da je ta dežela zapadla v tako revščino, so krivi tako dosedanji politiki kakor tudi občani, ki so jih prenašali. No, in v takem okolju tudi čebelarstvo ne more biti nič boljše. Brez večjega sodelovanja ljudi se ne bomo izvlekli, tudi ne iz razpadajočega čebelarstva.

Res je, vseh 8.000 slovenskih čebelarjev ne bomo mogli vključiti v ustvarjalno sodelovanje. Vsaj deloma pa bi morali sodelovati prav vsi člani, če naj se izvlečemo iz velikega osipa (izgube) čebeljih družin in iz dneva v dan bolj skromni ceni čebeljih pridelkov in zmanjšani porabi.

Tri osnovne smeri delovanja (sedaj že reševanja) bi nas lahko pripeljale v boljše čase. Sem sodijo izobraževanje čebelarjev, obladovanje (preprečitev) bolezni, boljše gospodarjenje s čebeljimi proizvodi.

K večjemu znanju precej prispeva naša strokovna revija. Naši čebelarji se kar dosti javljajo s svojimi prispevki, večinoma z izkušnjami, manj pa s teoretičnimi in praktičnimi dokazovanji. V reviji seveda pogrešamo več prevodov iz tujih revij, saj sta nas tako varoa kakor tudi trženje proizvodov povezala zelo daleč po svetu. Spremembe pojavov bolezni so tako hitre kot v medicini in velikokrat smo ob vsem znanju in izkušnjah nemočni. Čebele padajo skoraj vsem »bolj in manj pametnim čebelarjem«. K sreči pa le ne vsem. To nas je pritegnilo v kar zadovoljivo udeležbo pri predavanjih, toda kaj pomaga, ko doma naredimo vsak po svoje. Manjka nam ugledna čebelarstva institucija (niti ni nujna ravno slovenska), ki bi na osnovi sprotne raziskave in strokovne povezave s tujimi institucijami ponudila prepotrebne nasvete ob tako pogostih potapljanjih (izgubah) posameznih čebelarjev, zlasti ob izgubi čebel, pa tudi napotila pašnih razmer bi lahko

prav prišla.

Zaskrbľujoče zdravstveno stanje je bilo že omenjeno. K temu imamo tudi neuporabne predpise o zdravstvenem varstvu. Čebelnjak s čebelami ni primerljiv s hlevom, ker so v njem živali privezane.

Ob današnjih pogojih je obvezni pregled zimskih mrtvic le primer naše neumnosti. Za nosečo, ki je pogosta, ne vpraša nihče, ostalega (pršice) pa danes najbrž ni najti. Izvid oziroma spričevalo celo leto lepimo po svojih čebelnjakih kot največji odraz zakona in znanosti. Za to (60.000 ali 120.000 din) drago nalepko se lahko nekontrolirano skrivajo vse bolezni, ki jih uboga čebela uspe preživeti.

Tudi drugi ukrep o (morebitnem) pregledu čebel pred nakladanjem ali pri njem ne prispeva ničesar. Čebele pač niso privezane biki, ki jih kmet enkrat na leto naloži na tovornjak, ko jih odkupovalci pač poširajo. Panje je potrebno odpeljati tisti trenutek, ko med, in ni je službe, ki bi v tem času uspela iti okrog čebelnjakov (tovornjakov), kaj šele pregledati (neprivezane) čebele. Pravniki in veterinarji bi torej morali čimprej odpraviti ta nesmisel. Če k temu lahko kaj dodam, potem predlagam, da potrebni denar (60.000 oz. 120.000 din za pregled) združujemo za organiziran terenski pregled posameznih čebelarstev bodisi na stalnem bodisi na začasem stojišču. Katero in koliko čebelarstev bo pregledanih, bi sproti ocenjeval veterinar glede na okolišne prisotne bolezni. Pretežni del bi bil financiran iz skupnih prihodkov za preglede, nekaj pa bi lahko prispeval tudi lastnik-čebelar. Program pregledov bi torej moral biti republiški ali celo medrepubliški, pač zaradi prevozov čebel. Stalnih veterinarjev za pregled čebel naj bi imeli v republiki sedem. Pristojni veterinarski zavodi ugotavljajo, da za veterinarski pregled čebel oz. plačilo storitev nimajo denarja. Navedeni bolje uporabljeni denar bi z dodatnim financiranjem iz sredstev za pospeševanje kmetijstva mogel zadostovati za korenitejši poseg v zdravstveno stanje čebel z več veterinarji.

Sploh ne vemo, kakšno je resnično zdravstveno stanje čebel oziroma pravo število odmrlih čebel. Le predpis z resnič-

no sankcijo bi mogel zagotoviti evidenco stanja, vsaj deloma pa tudi vzroke odmrtnosti čebel v posameznih obdobjih. Taka evidenca bi lahko bila osnova za neposredne ukrepe veterinarske službe.

Zdravila uporabljamo različno, največkrat pa slabo, ne glede na vrsto zdravil. Na predpisano natančnost in posledice smo premalo pozorni. V zadnjem času je prav gotovo najbolj učinkovit in lahko tudi najbolj grozeč fluvalinat. Dobivamo ga od povsod in mažemo ga povsod. Kako ga uporabljati, ker je zelo učinkovit, in kako ga ne smemo uporabljati, ker je grozeče nevaren, tega navodila pa ni od nikoder. Upamo, da bo KRKA izdala natančna navodila, prihodnji članki in predavanja pa naj bi o tem poučili čebelarje. Le kdo naj bi predpisal, da v eni sezoni lahko uporabljamo le eno zdravilo, da bi dosegli maksimalni učinek in se izognili resistenci, tega zopet ne bo vedel nihče (čez mejo to vedo).

Na regijskih posvetih je bila opravljena anketa, ki naj bi vsaj deloma osvetlila razpoloženje čebelarjev. V anketi je sodelovalo 120 čebelarjev. Namen ankete je bila predvsem informacija o odzivnosti čebelarjev na njihov denarni prispevek k razvoju čebelarstva, pri čemer je bilo mišljeno predvsem trženje oz. večja prodaja in ugodnejše cene. Letošnji pridelek na panj je po anketi sodeč dosegel največ 16 kg.

65 odstotkov vprašanih je bilo pripravljenih prispevati od 1.000 do 2.000 din na pridobitni panj, kar je ugodna ocena. Res je, da so se čebelarji po uporabi sredstev bolj usmerjali v zdravstveno varstvo kot pa v trženje. V prejšnjem odstavku sem za zdravstveno varstvo nakazal tudi druge možnosti.

O trženju oz. potrebni osveščenosti in obveščenosti potrošnikov je tekla razprava tudi na seji izvršilnega odbora ZČDS. Ob predstavitvi potrebe po boljšem trženju (cena in količina) se je oglasil čebelar, ki je ugotovil, da za obveščanje oz. reklamiranje blaga ni potrebno ukreniti ničesar, češ da je on prodal ves letošnji med po 3.000 ali 4.000 din za kilogram. Nekateri čebelarji so v anketi tudi navedli, da se dobro blago samo hvali.

V zadnji, 12. številki Slovenskega čebelarja pa lahko preberemo, da se je prodaja medu v Evropi v zadnjih 10 letih povečala kar za 75 odstotkov, še večje povečanje

pa bo odvisno od trženja (obveščanja in reklame). Komisija za gospodarjenje je z anketo dala tudi pobudo, da bi del sredstev za povečano prodajo prispevali čebelarji glede na pridobitni panj, več pa Medex in Hmezad, o čemer smo se že pogovarjali. Jasno je, da odkupovalni podjetji ne bosta mogli čakati počasnih misli čebelarjev, tako da se bosta sami lotili reklamiranja. V tem pogledu bi pač morali ukrepati hitreje oziroma vsi čebelarji veliko bolje sodelovati. Znano je, da prinašajo dobro reklamirani proizvodi največje dobičke. Več ko bomo dali za reklamo, več bo denarja.

Čebelarstvo zvezo Slovenije smo na zadnji skupščini le s težavo izvlekli iz njenih težav. Predsednik izvršilnega odbora zveze je pristal na enoletni mandat. Svoje stališče je korektno izpolnil s tem, da je odboru dal izjavo o prenehanju funkcije na prihodnji skupščini. Prav zdaj je torej čas, da o svoji organiziranosti ponovno premislimo. Prav tu pa vse čebelarje pozivamo, da bolj sodelujejo v obveščanju, se večkrat sestanejo in dogovorijo o nadaljnji usodi čebelarstva. Kar sami se bomo morali izvleči iz zaskrbljujočega stanja. Vsak človek nekaj ve, ima svoje mnenje in stališča, torej tudi čebelar. Noben izvršilni odbor ali komisija ne more delati, če nima podpore in povezave s članstvom. Zakaj pa naj bi se nekateri ljudje sestajali in izgubljali čas, če nikogar nič ne briga. In če je tako, zakaj naj bi imeli društva in zvezo, če se komaj kaj zmenimo zanje. Vrli Gorenjci so pogruntali, da sploh ne potrebujejo regijskih posvetov. Čemu naj se sestajajo komisija, odbor ali pa težko sklepčna skupščina? Da bi vsaj videli izhod iz krize in da bi se bilo tako v društvih kot v zvezi vredno sestajati, se truditi ali celo garati, predlagam, da se vsa društva ob težkem zdravstvenem in gospodarskem stanju našega čebelarstva temeljito pogovorijo in pripravijo ustvarjalne predloge, na osnovi katerih bi lahko pripravili dobre prihodnje načrte. Za uresničitev tega pa predlagam, da bi predsednik in celotni odbor dobil mandat za pripravo programa še za eno leto. V letu 1990 pa bi društva na podlagi predlogov razpravljala o novem programu ter obenem predlagala in izvolila novo vodstvo, ki bi bilo sestavljeno iz novih ali sedanjih delegatov, pač po odločitvi društev. Samo na tak način bi naredili temeljit korak in »pozabljeni

vagon« priključili na novo kompozicijo. Sedanjí predsednik naj bi ostal še eno leto, saj bi takrat novemu odboru imel kaj predati.

V 12. številki so bila objavljena tudi dopolnjena pravila zveze. V 19. členu je določeno, da ima v skupščini vsaka občina po enega delegata. Že tako veliko odtujenost društev od dela zveze smo s tem še povečali. Ker smo v 25. členu napisali, da skupščina sprejema sklepe z večino prisotnih glasov na seji, spremembo pravil zveze pa z večino glasov vseh delegatov, bi bilo prav, da povečamo število delegatov, kot je bilo v prejšnjih pravilih, proceduralno pa bi postopali po 19. členu.

Delo in organizacija strokovne službe sta neposredni odraz uspešnosti dela društev kot tudi katerekoli vlade na svetu. Program dela, njegovo izvajanje, novi predlogi, celotna aktivnost, to je delo in odgovornost strokovne službe. Odbor lahko daje le še dodatne predloge in usmeritve, koordinira delo in podobno. Učinkovitost društva je odraz delavnosti in ustvarjal-

nosti stalno zaposlenih delavcev. Posledica dejavnosti društev, komisij in odbora pa je učinkovitost dela celotne organizacije. Zato je potrebno službo plačati in od nje tudi zahtevati.

Predlagani načrt zveze, podan na regijskih posvetih, seveda ni načrt dela zveze, temveč le opomnik, kaj bi lahko delali. Načrt je konkretni program z jasnimi obsegi, roki, viri in porabo denarja ter načinom izvedbe del. O programu in njegovi problematiki razpravljajo in ga sprejmejo društva, odbor in komisije ter tudi skupščina. Torej na delo.

Kot eden od 8.000 čebelarjev ali morda eden od nekaj sto piščočih s tem sestavkom nisem imel namena konkretizirati programov društev ali zveze, temveč čebelarje in društva le izzvati, da je vendar še veliko stvari, o katerih je potrebno spregovoriti, se o njih odločati ter nekatere prenesti na zvezo. Ob živo aktivnih društvih ni težko žrtvovati svojega časa za delo in učinkovitost zveze. V nasprotnem primeru pa je bolje, da vsi ostanemo kar doma.

HUDA GNILOBA ČEBELJE ZALEGE

mag. FRANC JAVORNIK

Huda gniloba čebelje zalege je nevarna in trdovratna kužna bolezen pokrite čebelje zalege. Povzročajo jo bacil, katerega spore so zelo odporne na zunanje dejavnike. Okužene ličinke v zalegi odmirajo in gnijejo, zato se v čebelji družini izlega vse manj mladih čebel, tako da čebelja družina v začetku počasi, kasneje pa dokaj naglo slabi in na koncu propade. Bolezen je zelo kužna, več ali manj je razširjena po vsem svetu. V nekaterih državah so jo s strogimi veterinarsko-sanitarnimi ukrepi in seveda z vsestranskim sodelovanjem vseh čebelarjev uspeli popolnoma zatreti.

Povzročitelj bolezni je *Bacillus Larvae White*, to je bakterija paličaste oblike. Obrašla je s peritrižno razporejenimi migetalkami, kar ji omogoča aktivno gibanje. V neugodnih življenjskih pogojih tvori spore, ki so zelo odporne proti razkužilom, toploti in drugim neugodnim dejavnikom okolice.

Spore, suspendirane v vodi, preživijo pri temperaturi:

60° C – 240 minut,
80° C – 120 minut,
90° C – 55 minut,
95° C – 45 minut,

100° C – 11 minut,
v medu 100° C – 30 minut,
v vosku 120° C – 20 minut.

V medu so spore virulentne še po enem letu in več, ravno tako v suhih tleh. V starem okuženem panju, satju, na satnikih itd. ostanejo spore virulentne več desetletij. Na spore ne delujejo niti antibiotiki niti sulfonamidi.

Širjenje bolezni: Bolezen se širi s prenašanjem spor. Primarni vir okužbe so okužene, bolne in poginule ličinke. Prav tako so vir okužbe okuženi panji, med, cvetni prah in satje iz okuženih panjev. Sekundarni vir okužbe pa je vse orodje in drugi predmeti, ki so prišli v stik s primarnimi viri okužbe. Vsak najmanjši stik z gnilo ličinko okuži predmete, živali ali ljudi. Na ta način se okužba širi zunaj in znotraj panja. Bolezen prenašajo tudi same čebele. Bolne družine so oslabele, zato so pogosto žrtev ropanja močnejših. Roparice prenesejo z medom v svoje panje tudi spore povzročitelja bolezni. Posebno ugodni pogoji za ropanje slabih družin in širjenje bolezni